

**การสำรวจความต้องการ แรงจูงใจ และอุปสรรคต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาในระดับ
บัณฑิตศึกษาของนักศึกษาและเภสัชศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**

สิริมา สิตะรุโน¹, วรุฒิ เจนจิโรชิต¹, รังสิมาฐ์ เรืองวัฒนาไชย¹, รวิสรัท แก้วศรี¹,
เบญจมาภรณ์ วรรณทิวา¹, กนกกาญจน์ ไชยกาล²

¹ภาควิชาเภสัชกรรมคลินิก คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²ภาควิชาบริหารเภสัชกิจ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อสำรวจความต้องการ แรงจูงใจ และอุปสรรคต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาและเภสัชศาสตรบัณฑิตของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ **วิธีการ:** การศึกษาเก็บข้อมูลความต้องการ แรงจูงใจ และอุปสรรคต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาใช้แบบสอบถามซึ่งได้รับการประเมินความถูกต้องทางเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญและทดสอบหาความเที่ยงในตัวอย่างกลุ่มเล็ก การวิจัยส่งแบบสอบถามในรูปกระดาษให้แก่นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 5-6 ปีการศึกษา 2559 ทุกคน (จำนวน 291 คน) และส่งแบบสอบถามออนไลน์ให้กับเภสัชศาสตรบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาปีการศึกษา 2558 ทุกคน (จำนวน 133 คน) **ผลการวิจัย:** นักศึกษาตอบแบบสอบถาม 235 คน (ร้อยละ 81.8) และบัณฑิตตอบแบบสอบถาม 55 คน (ร้อยละ 41.4) นักศึกษาและบัณฑิตต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา 26 คน (ร้อยละ 11.1) และ 11 คน (ร้อยละ 20.0) ตามลำดับ ($P=0.54$) นักศึกษาจากสาขาวิชาเภสัชศาสตร์ 21 คนจาก 139 คน (ร้อยละ 15.5) และสาขาวิชาการบริหารทางเภสัชกรรม 5 คน ใน 96 คน (ร้อยละ 5.2) มีความต้องการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา ($P=0.010$) ในขณะที่บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชาเภสัชศาสตร์ 7 คนจาก 36 คน (ร้อยละ 19.4) และสาขาการบริหารทางเภสัชกรรม 4 คนจาก 19 คน (ร้อยละ 21.1) มีความต้องการศึกษาต่อ ($P=0.673$) หลักสูตรและสถานศึกษามีผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อของนักศึกษามากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.31 ± 0.67 จากคะแนนเต็ม 5) ความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพมีผลต่อแรงจูงใจในการศึกษาต่อของบัณฑิตมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.42 ± 0.71) ในขณะที่ ปัจจัยด้านหลักสูตรการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการและขาดข้อมูลประกอบการตัดสินใจเป็นอุปสรรคมากที่สุดในการศึกษาต่อของนักศึกษา (คะแนนเฉลี่ย 4.03 ± 0.80) และความพร้อมด้านเวลาและภาระงานเป็นอุปสรรคมากที่สุดในการศึกษาต่อของบัณฑิต (คะแนนเฉลี่ย 4.01 ± 0.84) **สรุป:** ความต้องการเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาของเภสัชศาสตรบัณฑิตและผู้ที่ยังเรียนในสาขาวิชาเภสัชศาสตร์มีมากกว่าในสาขาบริหารเภสัชกรรม แรงจูงใจในการศึกษาต่อขึ้นอยู่กับหลักสูตร สถานศึกษา ผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพ และเวลาที่ใช้ศึกษาต่อ ดังนั้น จึงควรมีการสำรวจลักษณะของหลักสูตรที่เป็นที่ต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักสูตรอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มจำนวนผู้เข้าเรียนในระดับบัณฑิตศึกษาของคณะเภสัชศาสตร์ต่อไป

คำสำคัญ: การศึกษาต่อ แรงจูงใจ อุปสรรค บัณฑิตศึกษา เภสัชศาสตร์

รับต้นฉบับ: 20 ก.ค. 2561, รับลงตีพิมพ์: 10 ก.ย. 2561

ผู้ประสานงานบทความ: สิริมา สิตะรุโน ภาควิชาเภสัชกรรมคลินิก คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90112 E-mail: sirima@pharmacy.psu.ac.th

Survey of Need, Motivation and Restrictions to Pursue Graduate Studies among Pharmacy Students and Pharmacy Graduates from Prince of Songkla University

Sirima Sitaruno¹, Worrawut Jenjirachote¹, Rangsim Ruengwattanachai¹,
Rawisara Keawsri¹, Benjamaporn Wantiva¹, Kanokkan Chaiyakan²

¹Department of Clinical Pharmacy, Faculty of Pharmaceutical Sciences, Prince of Songkla University

²Department of Pharmacy Administration, Faculty of Pharmaceutical Sciences, Prince of Songkla University

Abstract

Objective: To explore needs, motivation and restrictions to pursue graduate studies among pharmacy students and graduates from Prince of Songkla University. **Methods:** The study collected the data on needs, motivation and restrictions to pursue graduate studies by using the questionnaire that the content was validated by expert review and its reliability was tested in a small group of subjects. The questionnaires in head-copy were distributed to all fifth and sixth year pharmacy students in the academic year 2016 (n=291). For pharmacy graduates in the academic year 2015 (n=133), online-questionnaires were employed. **Results:** 235 students (81.8%) and 55 graduates (41.4%) replied to the questionnaires. Twenty-six students (11.1%) and 11 graduates (20.0%) wanted to study at a graduate level (P=0.54). Twenty-one from 139 students in pharmaceutical sciences track (15.5 %), and 5 from 96 of those in pharmaceutical care track (5.2 %) wanted to pursue graduate studies (P=0.010). While 7 of 36 (19.4%) and 4 of 19 (21.1%) of graduates from pharmaceutical sciences track and pharmaceutical care track, respectively, wanted to further their study (p=0.673). Students rated the programs of study and institutions as the strongest motivating factor for pursuing graduate studies (average score of 4.31 ± 0.67 from the full score of 5). Graduates rated career advancement as the strongest factor (4.42 ± 0.71). Major restrictions for students in pursuing graduate studies was the programs not matching their needs and the lack of information for decision making (4.03 ± 0.80). Major restrictions for graduates was time constraints and workload (4.01 ± 0.84). **Conclusion:** The demand for graduate study among graduates and students in pharmaceutical sciences track is higher than that of those in pharmaceutical care. Motivation to pursue the study depends on programs, institutions, career advancement after graduate studies, and the number of years to complete the program. Therefore, additional study is needed to explore the characteristics of the curriculum that are match the needs of stakeholders. There is also a need for continuing communication about the programs of study to increase the number of students at graduate levels in faculty of pharmacy.

Keywords: pursuing graduate education, motivation, restriction, graduate study, pharmacy

บทนำ

การศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาเป็นการศึกษาขั้นสูงที่ต่อเนื่องจากระดับปริญญาตรี มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และแสวงหาความรู้ในสาขาวิชาที่ตนเองสนใจ รวมถึงเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย เพื่อยกระดับมาตรฐานการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและเป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพในอนาคต คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้เปิดสอนหลักสูตรบัณฑิตศึกษาดังต่อไปนี้ 1) เภสัชศาสตรมหาบัณฑิต ได้แก่ สาขาวิชาเภสัชกรรมคลินิก สาขาวิชาเภสัชศาสตร์สังคมและการบริหาร และสาขาวิชาเภสัชศาสตร์ 2) วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ได้แก่ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง 3) หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ได้แก่ สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารทางเภสัชกรรม และสาขาวิชาเภสัชศาสตร์สังคมและการบริหาร และ 4) วุฒิบัตรแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมสาขาเภสัชบำบัด (1) ผู้สำเร็จการศึกษาเภสัชศาสตรบัณฑิตให้ความเห็นว่า การศึกษาต่อเนื่องรวมถึงการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นมีความจำเป็นต่อการทำงาน (2) แต่เมื่อพิจารณาจำนวนผู้สมัครเข้าเรียนต่อในหลักสูตรข้างต้นในบางสาขาพบว่า ยังมีจำนวนที่น้อยอยู่ (3) ข้อมูลจากการศึกษาก่อนหน้ารายงานว่าปัจจัยที่จูงใจให้ศึกษาต่อในหลักสูตร residency และ fellowship ทางด้านเภสัชกรรม ได้แก่ ความต้องการความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้น และความต้องการมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในขณะที่อุปสรรคในการตัดสินใจศึกษาต่อ ได้แก่ ความพร้อมทางด้านการเงิน เวลาและภาระงานที่รับผิดชอบอยู่ (4) อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยมีบริบทการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาและการปฏิบัติงานทางวิชาชีพเภสัชกรรมที่แตกต่างกับต่างประเทศ อุปสรรคในการศึกษาต่อในประเทศไทยและในต่างประเทศอาจมีความแตกต่างกัน การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจความต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาและเภสัชศาสตรบัณฑิต และ 2) สำรวจแรงจูงใจปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจซึ่งผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมในการวิจัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์แล้ว

เครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างคำถามในแบบสอบถามให้สอดคล้องและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของงานวิจัยมากที่สุด แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านเภสัชศาสตร์ศึกษา จำนวน 3 ท่าน และผ่านการศึกษานำร่องในนักศึกษาเภสัชศาสตร์จำนวน 15 คน

แบบสอบถามประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปและความต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา 2) ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา และ 3) อุปสรรคที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา ข้อคำถามมีทั้งแบบปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และข้อคำถามที่ใช้มาตรวัดของลิเคิร์ตที่จำแนกระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย และ 1 = น้อยที่สุด

ตัวอย่าง

ตัวอย่างในการวิจัยมี 2 กลุ่ม คือ 1) นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 5-6 ในปีการศึกษา 2559 ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวนทั้งหมด 291 คน และ 2) บัณฑิตเภสัชศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2558 จำนวน 133 คน โดยทำการศึกษาในบัณฑิตจากหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิตฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2553 ของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาและศึกษาในนักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 5 และ 6 เนื่องจากนักศึกษาได้ผ่านการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพเภสัชกรรมมาแล้ว ทำให้เข้าใจในบริบททางวิชาชีพ และเป็นผู้ที่ใกล้สำเร็จการศึกษาในอีก 1-2 ปีข้างหน้า ซึ่งนักศึกษาบางส่วนอาจมีความต้องการศึกษาต่อ

แบบสอบถามที่ใช้มี 2 รูปแบบ คือ แบบเอกสารสำหรับเก็บข้อมูลในนักศึกษาเภสัชศาสตร์ และแบบออนไลน์สำหรับเก็บข้อมูลในบัณฑิตเภสัชศาสตร์ การเก็บข้อมูลดำเนินในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ใช้โปรแกรม IBM SPSS version 22 for window ในการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง ความต้องการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการตัดสินใจศึกษาต่อ

การศึกษาใช้ chi-square test เพื่อเปรียบเทียบความต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และใช้การทดสอบ Fisher's exact test แทนการทดสอบ chi-square เมื่อความถี่คาดหวังในเซลล์ข้อมูลมีขนาดน้อยกว่า 5 ในเซลล์ใดเซลล์หนึ่ง และใช้ independent t-test เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่วัดในเชิงปริมาณระหว่างผู้ต้องการและไม่ต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป

จากการกระจายแบบสอบถามทั้งในรูปแบบเอกสาร และออนไลน์ จำนวนทั้งสิ้น 424 ฉบับ โดยแบ่งเป็น

กลุ่มนักศึกษาเภสัชศาสตร์ จำนวน 291 ฉบับ และกลุ่มบัณฑิตเภสัชศาสตร์ จำนวน 133 ฉบับ พบว่ามีแบบสอบถามที่ตอบกลับและสามารถใช้ในการวิจัยได้จำนวน 235 ฉบับ (คิดเป็นร้อยละ 81.8) และ 55 ฉบับ (คิดเป็นร้อยละ 41.4) ตามลำดับ จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เกรดเฉลี่ยสะสมอยู่ในช่วง 3.01–3.50 มากที่สุดในกลุ่มเภสัชศาสตรบัณฑิต ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นเภสัชกรโรงพยาบาลรัฐ

ความต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา

การเปรียบเทียบความต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาระหว่างนักศึกษาและบัณฑิตแสดงอยู่ตารางที่

ตารางที่ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

	จำนวน (ร้อยละ)	
	นักศึกษา (235 คน)	บัณฑิต (55 คน)
เพศหญิง	171 (72.8)	44 (80.0)
อายุเฉลี่ย (ปี)	23.4	25.0
เกรดเฉลี่ยสะสม		
ต่ำกว่า 2.50	17 (7.2)	0
2.51-3.00	69 (29.4)	11 (20.0)
3.01-3.50	99 (42.1)	25 (45.5)
3.50 ขึ้นไป	50 (21.3)	19 (34.5)
สาขาวิชา		
การบริหารทางเภสัชกรรม	96 (40.9)	19 (34.6)
เภสัชศาสตร์	139 (59.1)	36 (65.5)
- เภสัชเวทและเภสัชพฤกษศาสตร์	33 (14.0)	7 (12.4)
- บริหารเภสัชกิจ	21 (8.9)	3 (5.4)
- เทคโนโลยีเภสัชกรรม	44 (18.7)	14 (25.5)
- เภสัชเคมี	40 (17.0)	12 (21.8)
- ไม่ระบุ	1 (0.4)	0
อาชีพที่กำลังปฏิบัติงานหลังสำเร็จการศึกษา		
เภสัชกรในโรงพยาบาลรัฐ		24 (43.6)
เภสัชกรชุมชน		13 (23.6)
เภสัชกรในโรงพยาบาลเอกชน		8 (14.5)
เภสัชกรงานคุ้มครองผู้บริโภค		5 (9.1)
เภสัชกรอุตสาหกรรมในโรงงานยา		1 (1.8)
อาจารย์		1 (1.8)
อื่น ๆ		3 (5.5)

ตารางที่ 2. ความต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาและบัณฑิต

	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ)		P
	นักศึกษา (235 คน)	บัณฑิต (55 คน)	
ความต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา			
ต้องการศึกษาต่อ	26 (11.1)	11 (20.0)	0.054
อาจจะศึกษาต่อ	96 (40.9)	15 (27.3)	
ไม่ต้องการศึกษาต่อ	111 (47.2)	19 (34.5)	
ไม่ตอบ	2 (0.9)	10 (18.2)	
หลักสูตรที่ต้องการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา			
หลักสูตรที่จัดโดยคณะเภสัชศาสตร์	นักศึกษา (116 คน)	บัณฑิต (26 คน)	0.331 ¹
สาขาเภสัชกรรมคลินิก	65 (56.0)	19 (73.1)	
สาขาเภสัชศาสตร์	21 (18.1)	8 (30.8)	
สาขาเภสัชศาสตร์สังคมและการบริหาร	25 (21.6)	3 (11.5)	
วุฒิปัตรแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม	12 (10.3)	5 (19.2)	
อื่น ๆ	6 (5.2)	3 (11.5)	
	1 (0.9)	-	
หลักสูตรบัณฑิตศึกษาอื่น ๆ			
การบริหารธุรกิจ	51 (44.0)	7 (26.9)	0.003 ¹
ภาษาศาสตร์	36 (31.0)	1 (3.8)	
นิติศาสตร์	9 (7.8)	1 (3.8)	
อื่น ๆ เช่น แพทยศาสตร์ จิตวิทยา สถิติ	2 (1.7)	1 (3.8)	
	4 (3.4)	4 (15.4)	

1: Fisher's exact test

2 นักศึกษาชั้นปีที่ 5 และ 6 จำนวน 209 คน (ร้อยละ 91.5) ต้องการทำงานหลังสำเร็จการศึกษา มีนักศึกษาเพียง 26 คน (ร้อยละ 11.1) ที่ต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา ในขณะที่บัณฑิตมีความต้องการศึกษาต่อจำนวน 11 คน (ร้อยละ 20) เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของผู้ที่ต้องการศึกษาต่อพบว่า บัณฑิตมีความต้องการในการศึกษาต่อสูงกว่านักศึกษา อย่างไรก็ตาม ความต้องการศึกษาต่อของบัณฑิตและนักศึกษาไม่แตกต่างกัน ($P=0.054$)

ผู้ที่ต้องการศึกษาต่อหรืออาจจะศึกษาต่อส่วนใหญ่ต้องการศึกษาต่อในหลักสูตรที่จัดโดยคณะเภสัชศาสตร์ โดยสาขาเภสัชศาสตร์และเภสัชกรรมคลินิกเป็นสาขาที่ได้รับความนิยมในกลุ่มนักศึกษา ในขณะที่กลุ่มบัณฑิตมีความเห็นว่าต้องการศึกษาต่อในสาขาเภสัชกรรมคลินิกมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบความต้องการศึกษาต่อในหลักสูตรบัณฑิตศึกษาอื่น ๆ เช่น การบริหารธุรกิจ ภาษาศาสตร์ นิติศาสตร์ และแพทยศาสตร์ เป็นต้น

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความต้องการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาจำแนกตามสาขาวิชา คือ สาขาวิชาการบริหารทางเภสัชกรรมและสาขาวิชาเภสัชศาสตร์ (ภาควิชาเภสัชเคมี เภสัชเวทและเภสัชพฤกษศาสตร์ เทคโนโลยีเภสัชกรรม และบริหารเภสัชกิจ) ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาเภสัชศาสตร์มีความต้องการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาสูงกว่ากลุ่มที่ศึกษาในสาขาวิชาการบริหารทางเภสัชกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P=0.010$) ในขณะที่บัณฑิตในทั้งสองสาขามีความต้องการไม่มีแตกต่างกัน

ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจและอุปสรรค

ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาและบัณฑิตเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (ตารางที่ 4) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อแรง

ตารางที่ 3. ความต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาระหว่างสาขาวิชาการบริหารทางเภสัชกรรมและเภสัชศาสตร์

	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ)		P
นักศึกษา	การบริหารฯ (96 คน)	เภสัชศาสตร์ (139 คน)	
ต้องการศึกษาต่อ	5 (5.2)	21 (15.1)	0.010
อาจจะศึกษาต่อ	35 (36.5)	61 (43.9)	
ไม่ต้องการศึกษาต่อ	55 (57.3)	56 (40.3)	
ไม่ตอบ	1 (1.0)	1 (0.7)	
บัณฑิต	การบริหารฯ (19 คน)	เภสัชศาสตร์ (36 คน)	
ต้องการศึกษาต่อ	4 (21.1)	7 (19.4)	0.673 ¹
อาจจะศึกษาต่อ	4 (21.1)	11 (30.6)	
ไม่ต้องการศึกษาต่อ	8 (42.1)	11 (30.6)	
ไม่ตอบ	3 (15.8)	7 (19.4)	

1: Fisher's exact test

งูใจและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของทั้งสองกลุ่ม พบว่า นักศึกษาให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านหลักสูตรและสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ชื่อเสียงของสถานศึกษา ความน่าสนใจของหลักสูตร ความสามารถของผู้สอน และระบบการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัยว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้ศึกษาต่อมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.31) ในขณะที่บัณฑิตมีความเห็นว่า ปัจจัยที่ดึงดูดใจให้มาศึกษาต่อมากที่สุด คือ ความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ (คะแนนเฉลี่ย 4.42)

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคมากที่สุดในการศึกษาต่อของนักศึกษา ได้แก่ ปัจจัยทางด้านหลักสูตรที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการ และยังไม่มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่เพียงพอ (คะแนนเฉลี่ย 4.03) ในขณะที่บัณฑิตให้ความคิดเห็นว่าความพร้อมด้านเวลารวมถึงภาระงานที่ต้องรับผิดชอบเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาต่อมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.01)

ข้อมูลเพิ่มเติมจากแบบสอบถาม

นักศึกษาและบัณฑิตได้เสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจรวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาต่อใน 3 ประเด็นหลัก คือ 1) การศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาในปัจจุบันยังไม่ตอบสนองความต้องการของตน เพราะยังไม่ได้นำไปสู่ความก้าวหน้าในวิชาชีพ 2) ยังขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาต่อทั้งในเรื่องหลักสูตรการศึกษาและทุนการศึกษา จึงไม่มีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจศึกษาต่อ และ 3) ยังขาดความพร้อมด้าน

เวลาสำหรับการศึกษาต่อเพราะหลักสูตรบัณฑิตศึกษาที่มีในปัจจุบันต้องใช้เวลาในการเรียนที่ค่อนข้างนาน

การอภิปรายผล

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและสังคมไทยอย่างมากในปัจจุบันส่งผลกระทบมากมายต่อวงการการศึกษา คณะเภสัชศาสตร์เป็นสถาบันจัดการเรียนการสอนทั้งในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาควรปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น กระบวนการหนึ่งที่จะขาดเสียไม่ได้คือการรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษาและบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาใช้ประกอบการวางแผนเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

หลังจากที่สภาเภสัชกรรมออกข้อบังคับสภาเภสัชกรรมว่าด้วยการรับรองปริญญา ประกาศนียบัตรในวิชาเภสัชศาสตร์ หรือวุฒิปัตรในวิชาชีพเภสัชกรรมของสถาบันต่าง ๆ โดยให้การรับรองเฉพาะปริญญาจากหลักสูตรที่มีมาตรฐานตามหลักเกณฑ์ของหลักสูตร 6 ปี ตั้งแต่ปีการศึกษา พ.ศ. 2557 (5) พบว่า จำนวนผู้เข้าเรียนต่อในระดับบัณฑิตศึกษาในคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในบางสาขามีจำนวนน้อยลง (3) การศึกษานี้จึงต้องการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยสำรวจทัศนคติและแนวโน้มในการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาในนักศึกษาระดับปี 5-6 และเภสัชศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2558 เนื่องจากเป็นกลุ่มที่น่าจะมีโอกาสศึกษาต่อภายใน 1-2 ปีข้างหน้า

ตารางที่ 4. ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา

ปัจจัยแต่ละด้าน	คะแนนเฉลี่ย (±SD)		P
	นักศึกษา (n=235)	บัณฑิต (n=55)	
ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการตัดสินใจศึกษาต่อ			
1. หลักสูตร คณาจารย์ และชื่อเสียงของสถานศึกษา	4.31 ± 0.67	4.33 ± 0.64	0.283
2. อิทธิพลของคนรอบข้าง และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการศึกษาต่อจากช่องทางต่าง ๆ	3.26 ± 0.94	3.41 ± 0.95	0.852
3. ความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ	4.26 ± 0.77	4.42 ± 0.71	0.558
4. ที่ตั้งและบรรยากาศของสถานศึกษา	4.04 ± 0.79	4.22 ± 0.65	0.542
ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการตัดสินใจศึกษาต่อ			
1. หลักสูตรไม่สอดคล้องกับความต้องการและขาดข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	4.03 ± 0.80	3.80 ± 0.93	0.087
2. ความพร้อมด้านจิตใจ ความคิดและสติปัญญา	3.14 ± 1.04	2.76 ± 1.17	0.217
3. ความพร้อมด้านการเงิน	3.83 ± 1.00	3.69 ± 0.84	0.061
4. ความพร้อมด้านเวลาและภาระงาน	3.95 ± 0.89	4.01 ± 0.84	0.337
5. ปัจจัยด้านครอบครัว	3.74 ± 1.08	3.40 ± 1.06	0.809
6. ที่ตั้งของสถานศึกษา	3.48 ± 1.10	3.06 ± 1.18	0.695

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาและบัณฑิตที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาจำนวนไม่มากนัก ที่มีความต้องการศึกษาต่อ ส่วนใหญ่แล้วมีความประสงค์ที่จะทำงานหลังสำเร็จการศึกษา บัณฑิตซึ่งปฏิบัติงานมาหนึ่งปีต้องการศึกษาต่อมากกว่านักศึกษา แต่ความแตกต่างนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากอัตราการตอบกลับแบบสอบถามจากบัณฑิตที่ต่ำ ทำให้มีขนาดตัวอย่างน้อย และการทดสอบทางสถิติมีอำนาจการทดสอบไม่พอที่จะเห็นความแตกต่างระหว่างกลุ่มได้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยังไม่แน่ใจในการที่จะศึกษาต่อ หากผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มนี้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาต่อเพิ่มเติมอาจทำให้การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อเพิ่มมากขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลักสูตรบัณฑิตศึกษาที่จัดโดยคณะเภสัชศาสตร์ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการศึกษาต่อ

ถึงแม้ว่า การเรียนในสาขาวิชาการบริหารทางเภสัชกรรมจะมีระยะเวลาในการเรียน 6 ปี เช่นเดียวกับสาขาวิชาเภสัชศาสตร์ แต่เป็นที่น่าแปลกใจว่า ผู้ที่เรียนในสาขาวิชาเภสัชศาสตร์มีความต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาที่สูงกว่า อาจเนื่องมาจากผู้ตอบแบบสอบถาม

ในสาขาเภสัชศาสตร์ส่วนใหญ่ทำงานหรือประสงค์ที่จะทำงานในสถานพยาบาลจึงอาจเห็นว่า ตนเองยังมีความรู้ไม่เพียงพอหรือไม่มั่นใจในการประกอบวิชาชีพ จึงมีความต้องการที่จะศึกษาต่อมากกว่ากลุ่มที่เรียนในสาขาบริหารทางเภสัชกรรม ปัจจัยทางด้านหลักสูตรและความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพเป็นแรงจูงใจหลักให้เรียนต่อระดับบัณฑิตศึกษา ในขณะที่หลักสูตรซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการและปัจจัยทางด้านเวลาเป็นอุปสรรคหลักในการตัดสินใจเรียนต่อระดับบัณฑิตศึกษา

เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาก่อนหน้านี้โดย Kritikos และคณะ (6) ในประเทศออสเตรเลีย ที่สำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ต่อการศึกษาต่อในสาขาเภสัชกรรมที่มีการทำวิจัย ผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษานี้ โดยพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84) มีความประสงค์ที่จะทำงานหลังสำเร็จการศึกษา และมีนักศึกษาเพียง ร้อยละ 20 เท่านั้นที่ต้องการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาวิชาที่มีการทำวิจัย ในขณะที่ Dupuis และคณะ (7) ทำการศึกษาในประเทศแคนาดาพบว่า มีนักศึกษาร้อยละ 26 ต้องการที่จะศึกษาต่อใน

หลักสูตร residency โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่เคยทำงานในโรงพยาบาลมาก่อนจะประสงค์ที่จะเรียนต่อสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยทำงานในโรงพยาบาล แรงจูงใจในการศึกษาต่อ ได้แก่ ความต้องการมีความรู้ ประสบการณ์ และความมั่นใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น ในขณะที่อุปสรรคต่อการศึกษาต่อ ได้แก่ อัตราการแข่งขันในการเข้าเรียนสูง การมีงานทำตั้งแต่ก่อนสำเร็จการศึกษา และปัญหาทางการเงิน McCarthy และคณะ (4) ทำการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้ที่กำลังเรียนและอาจารย์ประจำหลักสูตร residency และ fellowship ให้ความเห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดในการตัดสินใจศึกษาต่อ ได้แก่ ความต้องการมีความรู้และประสบการณ์มากขึ้น และการเรียนต่อเป็นข้อบังคับของอาชีพหรือสถานที่ปฏิบัติงาน ตามลำดับ ในขณะที่ปัญหาทางการเงินเป็นอุปสรรคมากที่สุดในการศึกษาต่อ จะเห็นได้ว่า ความต้องการ แรงจูงใจ และอุปสรรคในการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาและบัณฑิตในการศึกษานี้ มีทั้งความใกล้เคียงและความแตกต่างเมื่อเทียบกับการศึกษาในต่างประเทศข้างต้น ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากความแตกต่างของโครงสร้างหลักสูตรทั้งในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา ขอบข่ายงานของเภสัชกรที่ต้องรับผิดชอบ และการส่งเสริมความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกัน

เมื่อนำข้อมูลจากการศึกษานี้มาพิจารณาตามบริบทของประเทศไทยแล้ว หากคณะเภสัชศาสตร์ต้องการให้มีจำนวนนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเพิ่มขึ้น ควรจัดทำหลักสูตรให้มีความหลากหลาย ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ออกแบบให้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาไม่นานมาก โดยอาจนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนเพื่อลดระยะเวลาการเข้าชั้นเรียนแบบเต็มเวลา รวมถึงจัดการประชาสัมพันธ์ให้นักศึกษาและบัณฑิตทราบข้อมูลของหลักสูตรที่เปิดสอนเพิ่มมากขึ้น นอกเหนือจากนี้ ควรกำหนดนโยบายในแง่ของความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาแล้วควบคู่กันไปด้วย

การศึกษานี้มีข้อจำกัดหลายประการ ดังต่อไปนี้ 1) การสำรวจความคิดเห็นทำในนักศึกษาและบัณฑิตเพียง 1 รุ่นการศึกษา ทำให้มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามน้อย รวมถึงบัณฑิตที่สำรวจยังมีประสบการณ์ในการทำงานน้อยอยู่ จึงอาจไม่เป็นตัวแทนของประชากรที่ดีได้ 2) การตอบกลับแบบสอบถามออนไลน์ของบัณฑิตมีอัตราที่ค่อนข้างต่ำ

จึงควรมีกระบวนการกระตุ้นผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อให้มีอัตราการตอบกลับที่สูงขึ้น 3) การศึกษานี้สำรวจในนักศึกษาและบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เท่านั้น อาจไม่สามารถนำผลการศึกษานี้ไปอ้างอิงถึงความต้องการ แรงจูงใจ และอุปสรรคในการเรียนต่อระดับบัณฑิตศึกษาของตัวอย่างจากมหาวิทยาลัยอื่นได้ เนื่องจากความแตกต่างของหลักสูตรของแต่ละมหาวิทยาลัย

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

นักศึกษาและเภสัชศาสตรบัณฑิตร้อยละ 11 และ 20 มีต้องการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาตามลำดับ บัณฑิตมีแนวโน้มที่จะศึกษาต่อสูงกว่านักศึกษา ในขณะที่ผู้ที่เรียนในสาขาวิชาเภสัชศาสตร์มีความต้องการศึกษาต่อสูงกว่าสาขาการบริบาลทางเภสัชกรรม แรงจูงใจในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ ประกอบด้วย หลักสูตร คณาจารย์ ชื่อเสียงของสถานศึกษา และ ความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา ได้แก่ หลักสูตรไม่สอดคล้องกับความต้องการ การขาดข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และความพร้อมด้านเวลาและภาระงาน ดังนั้น ควรมีการศึกษาเพื่อสำรวจลักษณะของหลักสูตรที่เป็นที่ต้องการของตลาดและผู้เรียนเพิ่มเติม และนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้เพื่อปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักสูตรอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มอัตราผู้เข้าเรียนบัณฑิตศึกษาในคณะเภสัชศาสตร์ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยได้รับสนับสนุนจากเงินอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้คณะเภสัชศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาความเหมาะสมของแบบสอบถาม และ Miss Carly Crowder จาก McWhorter School of Pharmacy ในการแก้ไขบทความภาษาอังกฤษ

เอกสารอ้างอิง

1. Faculty of Pharmaceutical Sciences. Pharmacy program of Prince of Songkla University [online].

- 2018 [cited April 25, 2018]. Available from: service.pharmacy.psu.ac.th/index.php/2012-11-10-09-19-16.
2. Sitaruno S, La-ongkaew S, Malison N, Thummawut W, Cherdchujit V, Puttarak P, Wongpoowarak P, Wanakamane U, Yothapitak J. Satisfaction toward the Doctor of Pharmacy (Pharm.D.) graduates and Pharm.D. program: perspective of graduates, employers, colleagues and patients. *Thai Journal of Hospital Pharmacy* 2013; 23: 75-85.
 3. Faculty of Pharmaceutical Sciences. Summary of graduate students of Faculty of Pharmaceutical Sciences, Prince of Songkla University [online]. 2018 [cited Sep 8, 2018]. Available from: service.pharmacy.psu.ac.th/
 4. McCarthy BC, Jr., Weber LM. Update on factors motivating pharmacy students to pursue residency and fellowship training. *Am J Health Syst Pharm.* 2013;70:1397-403.
 5. Pharmacy Council of Thailand. Regulations on accredited pharmacy degree [online]. 2008 [cited June 15, 2018]. Available from: pharmacycouncil.org/share/file/file_269.pdf.
 6. Kritikos VS, Saini B, Carter S, Moles RJ, Krass I. Factors influencing pharmacy students' attitudes towards pharmacy practice research and strategies for promoting research interest in pharmacy practice. *Pharm Pract (Granada)*. 2015; 13: 587. doi: 10.18549/
 7. Dupuis S, Martel A, Arfa T, Valma J, Williamson DR, Perreault MM. Factors influencing fourth-year pharmacy students' decisions to pursue a hospital pharmacy residency. *Can J Hosp Pharm.* 2016; 69: 209-15.